

Wat zijn we blij dat het vanavond weer kan: samen wandelen door de Leiderdorpse Heemtuin en zowel letterlijk als figuurlijk stilstaan bij de beelden die daar momenteel geëxposeerd zijn. Kunstwerken die in de Heemtuin op hun plaats zijn en waarin inspiratie, visie en visioen van de kunstenaar bij elkaar komen.

Zelf heb ik op mijn beurt naar inspiratie gezocht in de beelden, naar wat ze mij persoonlijk te vertellen hebben. En ik heb geprobeerd die voor mij persoonlijke boodschap te verbinden met woorden die ik leende van anderen, van dichters die ik al kende of die ik door mijn zoektocht juist heb leren kennen.

Straks kijkt u naar de beelden en luistert u naar die woorden, en het kan haast niet anders of dat roept ook bij u weer iets op: een nieuwe associatie, een verrassend perspectief, een onverwacht inzicht. Dat doet de kunst met ons, dat doen beelden, dat doen gedichten, en dat maakt kunst, hoe weerloos ook, zo waardevol.

Ik wil bij wijze van inleiding beginnen met een gedicht van Yke Schotanus. Het heet *Lockdown* en het gaat over een tijd die we heel graag achter ons willen laten. Maar ook over hoe hardleers we zijn als mensheid en hoe weinig voortgang we maken.

1

YKE SCHOTANUS, LOCKDOWN (uit: *Tzum*, november 2020)

Wat is er nog gewoon als je ineens
iedere dag in een kleine kring
rond je huis wandelt en steeds weer
verrast wordt door voorjaar

Vanaf de rand van de Veluwezoom
kijk je uit over het zuiden
maar ziet de golven nog niet komen aanrollen
van virus en armoeval,
vluchtvolk en zoutvloed
hoewel je weet dat ze komen

Wel zie je roodborstjes, lijsters, elke dag nieuw groen
en aan een strandje beneden
valt je op hoe de rivier zijn sediment
niet afzette op de bodem, maar het
in vlied dunne vleermuisvleugels in de struiken hing

En terwijl het virus zijn weg zoekt
de zeespiegel stijgt, de recessie zich aandient
en steeds meer Afrikanen blijven haken
aan de rafelranden van Europa

Desinfecteer je een winkelwagen
voor je hem vollaadt.

HEEMTUIN

(1) JEANNETTE EPHRAÏM / DISC GOOSE (4)

De bijzondere gans van Jeannette Ephraïm is een van de vele dieren die we zowel nu als in eerdere edities van de Heemtuinkunst tegenkomen en tegenkwamen. Vooral vogels doen het goed, overigens niet alleen bij beeldend kunstenaars, maar ook bij dichters. Sterker nog: vogels overtreffen als het ware het dichterschap met hun mogelijkheid om vleugels te geven aan de taal, terwijl de dichter - de mens - genoeg moet nemen met een enkel woord. Luister naar wat Gerrit Kouwenaar daarover te zeggen heeft.

GERRIT KOUWENAAR, DE TAAL BEHOORT AAN DE VOGELS... (uit: *Hand o.a.*, 1956)

De taal behoort aan de vogels
ik ben te mens om te vliegen
ik sta als een huis op de wereld
gebouwd en dik uit aarde

ik ben ongeveer degene
die schuilgaat binnen de muren
en uitvloeit achter de ramen
van de blauwe achterkamer

het geurt er naar mest en naar liefde
er staat een plant in een kooi
de taal behoort aan de vogels
de mens schuilt weg in het woord –

(2) KARL KARLAS / PHAGE NO 2 (11) - IN REPARATIE

Dit werk van Karl Karlas is gebaseerd op het gebruik van bacteriofagen, kleine virussen met een specifieke vorm waarin een hoofdje en een langwerpige staart zichtbaar zijn. Biologie als inspiratiebron voor de kunst, je ziet het vaker, maar nooit zo vaak als bij de bioloog-dichter Leo Vroman die in zijn gedichten niet zelden een soort ontleding geeft van het vreemde wezen dat we mens noemen. Zo héét ook het volgende gedicht: Mens.

LEO VROMAN, MENS (uit: *De ontvachting en andere gedichten*, 1960)

Mens is een zachte machine,
een buigbaar zuiltje met gaatjes,
propvol tengere draadjes
en slangetjes die dienen
voor niets dan tederheid
en om warmer te zijn dan lucht.
Och, hij heeft ademzucht
en hart-arbeid.

Heeft hij een welvig lijfje,
hier en daar wat vetjes,
dan vindt hij iets niet netjes
en noemt zichzelf een wijfje;

bovenin zijn haarkleedje
draait hij dan vaak springveren.
Daar kan hij niet mee leren;
ze dansen alleen een beetje.

Het leren gebeurt in een kastje;
je mag dat niet openmaken,
wel teder, teder aanraken,
maar de rest van het zotte bastje
blijft ingepakt en bewaard,
want als het zich bepoedert,

ontwatert of ontvoedert,
ontroert, ontstemt, onthaart,
dan kruipt het een hokje in.
Een deurtje gaat op slot,
en het loopt niet naar buiten tot
het kleertjes heeft, kalmte, en zin.

Maar soms voelt het zich zoet;
het bekje prevelt: "trouwen",
het gladde buikje moet
een klein machientje bouwen.

God behoede de mens
en geve hem een zoen:
er is verder niets met hem te doen.
Streel zijn zoete pens,
want mens is een zachte machine,
een ingewikkeld liefje.
Verzilver zijn statiefje,
leid hem in een vitrine,
doe bij hem een lichtje aan.

Loop zachtjes om hem heen en
ga elders om hem wenen,
maar laat hem staan.

(3) CARLA RUMP / WERELD IN EEN HAND (3)

'De wereld van kinderen is oneindig,' zegt Carla Rump, en vandaar dat we dit knaapje zien, omgeven door allerlei dingen die zijn fantasie aan het werk zetten, en daarmee ook de onze. Over die periode, de periode van het fantaseren met tinnen soldaatjes en van de nachtzoen van moeder, gaat een klassieker van E. du Perron. Het is een vreemd gedicht, bepaald geen lofzang op de jeugd, maar eerder zoiets als een onoprecht heimwee naar de kindertijd. Misschien zijn zelfs die (tinnen) soldaatjes wel niet zo onschuldig.

E. DU PERRON, HET KIND DAT WIJ WAREN (uit: *Parlando*, 1930)

Wij leven 't heerlijkst in ons vèrst verleden:
de rand van het domein van ons geheugen,
de leugen van de kindertijd, de leugen
van wat wij zouden doen en nimmer deden.

Tijd van tinnen soldaatjes en gebeden,
van moeders nachtzoen en parfums in vleugen,
zuiverste bron van weemoed en verheugen
verwondering en teêrste vriendelikheden.

Het is het liefst portret aan onze wanden,
dit kind in diepe schoot of wijde handen,
met reeds die donkre blik van vreemd wantrouwen.

't Eenzame kleine kind, zelf langverdwenen
dat wij zo fel en reedloos soms bewenen
tussen de dode heren en mevrouwen.

Het kan ook minder somber: een kind met spullen om zich heen, onder zich, boven zich, en een eindeloze hoeveelheid in de broekzakken. Daarover schreef Herman Pieter de Boer een komisch gedicht, net als dat van Du Perron een sonnet overigens. En Herman Pieter de Boer is typisch wél een schrijver-dichter van de schaamteloze nostalgie.

HERMAN PIETER DE BOER, JAAP Z'N BROEKZAKKEN (uit: *Louter streelezucht*, 1982)

Des avonds vóór het nachtgebedje
leegt Jaap z'n rechterbroekzak. Buit
van één zo'n jongensdag stalt hij dan uit:
muis, tennisbal, reclamepetje.

Plusminus zeven meter touw, schepnetje,
(dezelfde broekzak nog!), een fluit,
tien stuiters, portie hom en kuit,
kaars, katapult, trompetje.

Tot slot een half pond peperkoek.
De zak is leeg. Jaap hangt zijn broek,
hij spreekt met God en stapt in bed.

Dus in de linkerzak zit niets?
Da's onwaarschijnlijk. Toch wel iets?
Jazeker. Jaap z'n autopod.

(4) ANNE MARYKEN / LETTING GO (2)

De kunstenaar Anne Maryken heeft in dit beeld het proces van loslaten willen verbeelden. Inspirerend voor dit werk was de Brexit, de wens van het Verenigd Koninkrijk om de EU vaarwel te zeggen. 'Loslaten', en dat dan in combinatie met de meisjesgestalte die we hier aantreffen, leidde me vanzelf naar dat ene gedicht waaraan ik vaak heb moeten denken toen onze drie dochters successievelijk het ouderlijk huis verlieten. Het is van Rutger Kopland en het is voor mij althans zeer herkenbaar.

RUTGER KOPLAND, VERTREK VAN DOCHTERS (uit: *Dit uitzicht*, 1982)

Ze moesten inderdaad gaan, ik had het gezien
aan hun gezichten die langzaam veranderden
van die van kinderen in die van vrienden,
van die van vroeger in die van nu.

En gevoeld en geroken als ze me kusten,
een huid en een haar die niet meer voor mij
waren bedoeld, niet zoals vroeger,
toen we de tijd nog hadden.

Er was in ons huis een wereld van verlangen,
geluk, pijn en verdriet gegroeid, in hun
kamers waarin ze verzamelden wat ze mee
zouden nemen, hun herinneringen.

Nu ze weg zijn kijk ik uit hun ramen en zie
precies datzelfde uitzicht, precies die
zelfde wereld van twintig jaar her,
toen ik hier kwam wonen.

(5) PATRICK VISSER / KAKETOE (10)

'Deze kaketoe is gebaseerd op de kaketoe die ik zelf thuis heb,' zegt de kunstenaar van dit beeld, Patrick Visser. Het is een metalen vogel, en misschien vind ik metaal wel passen bij de soort: een kaketoe. Een kaketoe is voor mij metaliger bijvoorbeeld dan een mus of een mees. Het is overigens niet moeilijk gedichten te vinden over vogels in het algemeen, maar probeer maar eens een gedicht te vinden over een kaketoe. Ik moest er lang naar speuren, maar vond het niet. Toch was ik blij met de vondst van een gedicht over het papegaaienpark in de Jardin des Plantes in Parijs, dat zoals we weten, een dierentuin is, al doet de naam anders vermoeden. Het is oorspronkelijk een Duitstalig gedicht, van Rainer Maria Rilke, maar door de dichter Rob Schouten fraai bewerkt.

ROB SCHOUTEN, PAPEGAAIENPARK (naar: Rainer Maria Rilke; uit: Maatstaf, 1981, jaargang 29)

Aan de grasrand, waar volle Turkse linden schaduwplekken
werpen, op door hun heimwee langzaam geschommelde rekken
dromen de ara's oerwouden en dichte bladerdekken
die zich, al zien zij ze ook niet, altijd maar door uitstrekken.

In al die drukke openlucht uitheems als een parade,
strijken ze zich glad, voelen zich te goed voor wandelpaden,
en kauwen met hun dure snavels van jaspis en jade
op iets kleurloos, zo flauw dat ze het wegsnijtend versmaden.

Wat zij niet lusten, pikken beneden de grauwe duiven,
terwijl zich boven de spotlustige vogels neerbuigen
tussen de beide, bijna lege, weggegooide ruiven.

Maar dan wiegen ze weer, loeren, tonen gapend hun huigen,
en met hun koeterwaalse, leugengrage tongen kluiven
ze afwezig wat op hun ringen. Wachten op getuigen.

(6) PATRICK VISSER / LEGUAAN (10)

Het valt niet mee een gedicht te vinden bij een kaketoetoe, zei ik bij het vorige kunstwerk van Patrick Visser, en hoe zou dat dan zijn bij een leguaan? Nu is er één dichter die van aal tot zwijn zo ongeveer het hele dierenrijk heeft afgegraasd en dat is Kees Stip. Onder het pseudoniem Trijntje Fop schreef hij er honderden, allemaal in limerickvorm, waarvan er in Het Grote Beestenfeest 615 verzameld zijn, alle 615 even komisch. En er is er dus ook een leguaan.

KEES STIP, OP EN LEGUAAN (uit: *Het Grote Beestenfeest*, 1989)

De waanzin kan een leguaan
soms aan het zingen laten slaan.
Dan zingt het dier bij nacht en dag
waar het zich ook bevinden mag
in kroeg of cafetaria
de leguaanzinaria.

(7) MARY GERADTS / GEVALLEN VAAS OP TAFEL (8)

Mary Geradts heeft iets met vazen, zoals we ook verderop nog zullen zien. Groei, bloei en verval zijn de thema's in haar werk. In een vaas krijgen bloemen de kans te groeien, te bloeien, maar ook te verwelken en dood te gaan. Vazen vormen in dat opzicht het broze omhulsel waarin de natuur gevangen wordt, inclusief de cyclus van leven en dood. Misschien dat dat maakt dat ook dichters soms een obsessie hebben met vazen: dichters zijn immers de specialisten van de vergankelijkheid. Iets daarvan vind ik terug in het gedicht met de beginregel Aan de vaas... van Hans Faverey. Het is een raadselachtig gedicht, een momentopname van iets wat er kortstondig is en dan weer verdwijnt.

HANS FAVEREY, AAN DE VAAS... (uit: *Hinderlijke goden*, 1985)

Aan de vaas
die ik in mijn handen houd
en naar de keuken draag
om te vullen met water

ontbreekt noch de vaas
zoals hij is en blijft, noch

de vaas die kort hiervoor
éénmaal nog in alle hevigheid
ontvlamt, en zich dan pas tegen
de grond aan stukken slaat.

(8) ESTHER HOOGENDIJK / LARGE GARDEN BLOCKS (5)

De blokken van Esther Hoogendijk confronteren ons met het verstrijken van de tijd. Haar werk is dusdanig gemaakt, dat het mag vergaan, dat het mag opgaan in de omgeving. Dichters, zei ik al, zijn de specialisten van de vergankelijkheid, van alles wat door de tijd wordt verzwolgen. Mooi is dat verwoord door een grootheid uit de zeventiende eeuw, de dichter, historicus, en ambtenaar P.C. Hooft. Hij schetst in een beroemd sonnet de tijd als een gezwinde grijsaard, Vadertje Tijd zouden wij zeggen. En na het octaaf, de eerste acht regels, koppelt hij in het sextet, de laatste zes regels, de beleving van de tijd aan de liefde - met een fraaie woordspeling aan het eind.

P.C. HOOFT, GHESWINDE GRYSAERT (1610)

Gheswinde Grysaert, die op wackre wiecken staech
De dunne lucht doorsnijt en, sonder seyl te strijcken,
Altijt vaert voor de wint, en yder nae laet kijcken;
Doodtvyandt van de rust, die woelt by nacht by daech;
Onachterhaelbre Tijt, wiens heeten hongher graech
Verslockt, verslint, verteert, al watter sterck mach lijcken;
En keert, en wendt, en stort Staten en Koninckrijcken;
Voor yder een te snel hoe valdy my soo traech?
Mijn Lief sint ick u mis verdryve' ick, met mishaghen,
De schoorvoetighe tijdt, en tob de langhe daghen
Met arbeydt avondtwaerts; uw afzijn valt te bangh.
En mijn verlanghen kan den Tijtgod niet beweghen,
Maer 't schijnt verlanghen daer zijn naem af heeft ghekreghen,
Dat ick de Tijt die ick vercorten wil, verlangh.

(9) MARY GERADTS (8)

Opnieuw een vaas van Mary Geradts en opnieuw een 'vaasgedicht' van Hans Faverey, uit een acht jaar oudere bundel. Een gedicht waarmee iets bijzonders aan de hand is, omdat werkelijkheid en taal als het ware botsen. Niet alleen woordbetekenis, denk ik, maar ook woordvolgorde speelt een rol bij het doorgronden van het gedicht, waarvan de taal zelf het eigenlijke onderwerp is.

HANS FAVEREY, DE CHRYSANTEN (uit: *Chrysanten, roeiers*, 1977)

De chrysanten,
die in de vaas op de tafel
bij het raam staan: dat

zijn niet de chrysanten
die bij het raam
op de tafel
in de vaas staan.

De wind die je zo hindert
en je haar door de war maakt,

dat is de wind die je haar verwacht;
het is de wind waardoor je niet
meer gehinderd wilt worden
als je haar in de war is.

(10) JEANNETTE EPHRAÏM, ALPHORNOGEL (4)

Op deze plek wil ik toch nog eens stilstaan bij de voorkeur van kunstenaars voor het afbeelden of in dichtvorm gieten van dieren, al dan niet gefantaseerd. Een fraaie ode aan het dierenrijk vond ik bij een dichter en kunstbeschermer uit de achttiende eeuw. Zijn naam is Bernardus de Bosch en hij schreef een haast aandoenlijk gedicht waarin aan het eind, uiteraard zou je haast zeggen, de Schepper het dier ten voorbeeld stelt aan de mens.

BERNARDUS DE BOSCH, HET DIERENRYK (uit: *Dichtlievende verlustigingen*, 1788)

Ontelbaar is 't gedierte en vol verscheidenheden.
't Zy wreed, of wild, of tam; het zwemme, het kruipe, of wroet';
Het houde een' traagen gang, of renn' met snellen spoed,
Naar ieders werkzaamheid is 't saamenstel der leden.

Men ziet in 't veld Natuur 't met wol of hair bekleeden.
't Draagt bont in 't Noorsche woud, en schubben in den vloed.
En veders in de lucht. By loosheid, list en moed,
Is 't van geweer voorzien, geschikt naar 't word bestreden.

't Bouwt nesten, spint, en twynt, en munt in kunstwerk uit.
Hel slaakt een streelend zacht, of brommend grof geluid,
En 't moet, aanëen verknocht, steeds van elkander leeven.

Nooit kon de Schepper van dit uitgestrekte Ryk
Den mensch , om wien hy 't wrocht, een wezenlyker blyk
Van wysheid, voorzorg, magt, gezag en goedheid geeven.

(11) ANNE MARYKEN / TORSO (2)

(12) KIEK BANGERT / ZONNEBAADSTER (1)

Kiek Bangert, de kunstenaar, zegt over dit beeld: 'Deze vrouw straalt vrijheid uit in de manier waarop zij ligt'. Natuurlijk vinden we ook in de poëzie dergelijke vrouwengestalten, zoals in een gedicht van Hans Warren dat eveneens Baadster heet. Een zonne-aanbidster die volledig in zichzelf is gekeerd, de eenvoudigste handelingen verricht, in slaap valt en niet merkt hoe alles om haar heen verder gaat. Een zwanenvlucht zeilt voorbij, zoals wij straks langs deze in zichzelf gekeerde baadster gaan, op weg naar de Waterschapsheuvel.

HANS WARREN, BAADSTER (uit: *Pastorale*, 1946)

Haar, golvend los, in lokken op de wind.
Het in zichzelf besloten, beeldende gebaar:
een jonge vrouw kamt langzaam het roodblond haar.
Haar, warm en levend in de hete zomerwind.

Er blinken druppels op haar vaste huid.
Groengrijze ogen, diep als een koel meer,
spotten straks schalks, vol raadsels weer.
Zij zingt nu zorgeloos zoals een vogel fluit.
Zij heeft zich zuchtend, welbehaaglijk neergevlid
en laat zich stoven tussen zwaar geurende kruiden.
Hoog in het hemelblauw klinken vogelgeluiden.
Slaap. En een zwanenvlucht is stil voorbijgezeild.

WATERSCHAPSHEUVEL

(13) FLEUR VAN DEN BERG / SHE ENTERED A STATE OF FLUIDITY (9)

Bij dit beeld vraagt Fleur van den Berg zich af 'wat het betekent om mens te zijn'. Een Italiaanse dichter, Franco Loi, geboren in 1930 in Genua, maakte over die diepgaande vraag een kort gedicht. Het werd onder anderen vertaald door de schrijver en dichter Willem van Toorn. Het beeld betreedt een staat van vloeibaarheid, het gedicht eindigt met de gedachte dat niets ons is gebleven van wat we waren.

WILLEM VAN TOORN EN EN SABRINA CORBELLINI, WIJ STELLEN WEINIG VOOR... (naar: Franco Loi; uit: *Raster*, 2000, nrs. 89-92)

Wij stellen weinig voor, God, we zijn haast niets,
misschien zijn we herinnering, een zuchtje wind,
schaduw van wie voorbijgaan, onze voorouders,
herinnering misschien aan een verloren leven,
een donder die ons uit de verte roept,
de vorm die het nageslacht zal aannemen...
Hoeveel meelij wekken wij op, hoeveel verdriet,
en hoeveel leven draagt de wind van hier!
We gaan zonder te weten, hymnen zingend,
en niets is ons gebleven van wat we waren.

We filosoferen nog even door, want óók zegt Fleur van den Berg, dat dit vrouwenbeeld gebaseerd is op een gevoel van binnenuit, niet op een beeld van buitenaf. Ze wil laten zien dat er vele perspectieven zijn, vele grijstinten en vele waarheden, en dat leidde me naar een recent gedicht van Marjolien van Heemstra die in haar gedicht Wat als vooral de tijd op z'n kop zet.

MARJOLEIN VAN HEEMSTRA, WAT ALS (uit: *Reistijd, bedtijd, ijsijd*, 2020)

Wat als alles andersom blijkt te zijn,
alles en vooral de tijd:
de mythen science fiction,
wij op weg naar een verleden.
Als het nieuws ons dieper brengt
door de schacht van het voorbije
en onze ruimteschepen zeilen
naar de allereerste kou.
Als kennis mij verwijdert
van wat ik zonder woorden wist,
als elke cirkel om de zon mij verwijdert
van dat licht, als ik dag na dag

mijn voorland uitreis,
elk ding begint met wat het wordt
en groeit naar wat het was.
Is overal niet het bewijs?
Niets vernieuwt zich met de jaren.
Het krast en slijt, ook ik
droog langzaam uit mijn vorm
tot de toekomst niet meer past.
Wat als wij de laatste krimp zijn
van een stoffige implosie,
het finale inhaleren
van de vroegste hap naar adem?

(14) BART ENSING / LOOKING UP (7)

Bart Ensing zag in een eikenstobbe, een dood stuk eikenhout, vaag een gezicht. Vervolgens maakte hij er een serie gezichten in die allemaal omhoog kijken. Marion Steur maakte er een gedicht bij en ik zócht er een gedicht bij. Het is van Bart Rompa, het gaat óók over een eik, en zelfs over een eik die weliswaar óók een gezicht heeft - want hij kan kijken - maar zwaaien lukt hem logischerwijs niet.

BAS ROMPA, OUDE EIK (uit: 'Dichter', voor kinderen van 6 tot 106, 2016)

Hij staat voor ons huis
altijd naar binnen te kijken,
de oude eik met de ogen waar
vroeger takken zaten.

Ik kijk wel eens terug
en dan lijkt hij contact te willen
maken, hij te zwaaien en
het spijt hem dat het niet lukt.

Hij heeft als geen ander uitzicht
op de weg, scholieren op omafietsen
die in lachende rijen door de laan rijden
en bij regen onder hem schuilen.

Herinneren ze hem aan
de jaren van de eerste ringen,
de soepele takken, het frisse blad?
Zou hij willen ruilen?

(15) ESHER KOEMAN / BINDING BORDERS (12)

Dit plastic gaat over verbondenheid en de kwetsbaarheid van het onderling afhankelijk zijn. Als we hier één gevarendriehoek zouden weghalen, stort het hele bouwwerk in elkaar, en de maakster trekt dan ook niet voor niets de vergelijking met een kaartenhuis. Waarom ik daarbij aan een kort, grappig gedichtje van Karel Soudijn moest denken, weet ik niet eens precies, maar ik denk dat de vergelijking toch vanzelf wel duidelijk is.

KAREL SOUDIYN, SCHOONMAAK (uit: *Het Kruidenboek*, 1970)

heel voorzichtig
met haar ragebol
veegt de huisvrouw
in de oksel
van het plafond

giechelend
lacht het gebouw zich in puin

Een ander gedicht bij dit plastic wil ik ook graag meenemen. Het gaat over 'de boel bij elkaar houden', desnoods tot je de kramp in je lijf krijgt. Waarschijnlijk gaat het ook over het scheppingsproces dat de beeldend kunstenaar en de dichter verbindt - een fysieke en een psychische inspanning is nodig om het wonder van een plastic als dit van Esther Koeman of een gedicht als dat van Marije Langelaar tot stand te brengen.

MARIJE LANGELAAR, HOUD JE SCHIL VAST (uit: *Vonkt*, 2017)

Laat je niet lichten, houd je schil vast
houd je bril vast, laat je billen niet los en houd de hand
van de tijd vast en één twee drie kramp nu
Laat je niet ontkleden houd al je gebeden, hoofdsteden
regels vast, zet je hart in een klem ja zo
bind je hersens vast,

prik wat met je stok
één twee drie kramp nu

ik pas deze jas

(16) MEIKE LEGÊNE, PLEINEN UIT DE OMGEVING (6)

Bij het pleintje van Meike Legêne kon ik alleen maar denken aan een klassieker van Paul Rodenko, namelijk Februarizon. Een gedicht dat als het ware preludeert op de experimentele poëzie van de Vijftigers. Zoals het plein zich plotseling voor je opent als je uit een steegje komt, zo 'zeilt het straatgebeuren uit witte verten aan' wanneer de lage februarizon begint te schijnen - met de eerste belofte van de lente...

PAUL RODENKO, FEBRUARIZON (uit: *Orensnijder, tulpensnijder*. Verzamelde gedichten, 1975)

Weer gaat de wereld als een meisjeskamer open
het straatgebeuren zeilt uit witte verten aan
arbeiders bouwen met aluinen handen aan
een raamloos huis van trappen en piano's.
De populieren werpen met een schoolse nijging
elkaar een bal vol vogelstemmen toe
en héél hoog schildert een onzichtbaar vliegtuig
helblauwe bloemen op helblauwe zijde.

De zon speelt aan mijn voeten als een ernstig kind.
Ik draag het donzen masker van
de eerste lentewind.

(17) CARLA RUMP / ALZIEND OOG (3)

Bij dit prachtige Alziende oog, onmiskenbaar verwijzend naar de God van de bijbel, moest ik denken aan de moderne variant ervan: de bewakings-camera's die ons dagelijkse reilen en zeilen in de gaten houden. Een gedicht daarover is geschreven door Menno Wigman, een dichter die wel vaker zijn woede en verontwaardiging in woorden probeert te vatten. Hier gaat het over een God die kennelijk niets - in plaats van alles - ziet, in ieder geval niet de man die driehoog in een Rotterdamse woning werd gevonden. Hij lag midden in zijn kamer. Op zijn rug. En op zijn borstkas lag zijn kat. 'Dat beeld,' zegt Menno Wigman over dat krantenbericht, 'is me wekenlang bijgebleven. Ik moest erover schrijven. (...) Er is sprake van woede, zeker, maar het is geciseleerde woede – anders zou het geen poëzie zijn.'

MENNO WIGMAN, HET IS DAT MEN DE STRATEN KENT (uit: *Mijn naam is legioen*, 2012)

Daar heeft die man gelegen, dag en nacht –
na tachtig kranten vond men hem, plat, zwart,
met op zijn borst de laatste resten van een kat.

Daar, in diezelfde straat, staat ook een kerk
waarin laatst camera's zijn aangebracht.
Slaapt God? Nee, er zijn dieven onder ons

die – Alziend Oog of niet – naar zilver spieden,
kandelaars en kanselbijbels roven
en Christushoofden van de wanden slopen.

Je bent er niet. Of als ik het niet zie,
hoe komt het dan dat in haast elk pand
waar je geprezen wordt een loeroog hangt?

Je bent er niet. En mocht ik niet goed kijken,
soms denk ik aan die ziel die drie hoog dood lag,
hoe daar een metgezel maar zwierf en kwijnde,

toen heel zijn vacht tegen een borst aan vlijde.